

Berki nádiposzáta (*Acrocephalus dumetorum*) Kevermesen

Bozó László

Abstract

The presence of Blyth's Reed Warbler (*Acrocephalus dumetorum*) in Kevermes: Regular bird observations and ornithological research has been carried out in Kevermes located in Southeast-Hungary since 2001. Until 2021 the occurrence of 253 different bird species were documented in the area. On 24th of August 2019 an adult individual of the Blyth's Reed Warbler (*Acrocephalus dumetorum*) was caught by mistnets in the Tulkanéri Canal. This was the fifth occurrence of the species in Hungary and the first in Békés County. Taking into account the previous occurrences of the species in Hungary, it is possible that it is a more regular migrant, possibly nesting nearby.

Keywords: Blyth's Reed Warbler, Southeast Hungary, range expansion

Kulcsszavak: berki nádiposzáta, Délkelet-Magyarország, areabővülés

Bevezetés

A berki nádiposzáta (*Acrocephalus dumetorum*) monotipikus faj, amely valószínűleg monofiletikus egységbe tartozik a cserregő nádiposzáta (*A. scirpaceus*), afrikai nádiposzáta (*A. baeticatus*) és énekes nádiposzáta (*A. palustris*) alkotta csoporttal, utóbbi fajjal pedig hibridizációját is megfigyelték (KOSKIMIES 1980). Magyarországon 2020-ig öt alkalommal figyelték meg, minden esetben az őszi vonulási időszakban, augusztus 15. és szeptember 14. között (GÁL 2021). Hitelesített Békés megyei adata nem ismert a 2019 előtti időszakból. Mivel a rokonfajok egymástól való elkülönítése vonulási időszakban terepen szinte lehetetlen és gyakran még kézben tartott egyedek esetében is rendkívül nehéz (HARVEY – PORTER 1984, SVENSSON 1992, DEMONGIN 2016), így nem meglepő, hogy az összes, 2019 előtti hitelesített magyarországi adata gyűrűzött egyedekre vonatkozik (GÁL 2021).

Az utóbbi években a Békés megye délkeleti részén található Kevermesen intenzív, tudományos célú madártani kutatások zajlottak, melynek során 253 madárfaj több mint 75000 adata gyűlt össze (BOZÓ 2017). Az intenzív terepmunka elsősorban az itt átvonuló (pl. BOZÓ – BOZÓNÉ BORBÁTH 2018, 2021, SCHUPKÉGEL *et al.* 2020, BOZÓ 2019, 2020a, 2020b, BOZÓ – CSÖRGŐ 2020; BOZÓ *et al.* 2017) és fészkelő (pl. BOZÓ – CSATHÓ 2017, BOZÓ *et al.* 2020) fajokra irányult, azonban az évek során lokális, regionális vagy éppen országos ritkaságok is szem elé kerültek. Ebben a közleményben egy országosan is ritka, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Nomenclator Bizottsága által hitelesítendő faj, a berki nádiposzáta kevermesi előfordulását mutatom be.

A kevermesi előfordulás

2016 óta a negyedik őszi szezonban gyűrűztünk a Kevermes határában található Tulkánéri-csatorna és az egykori fácántelep találkozásánál. A minden évben standard körülmények között működő kutatóállomás tudományos céllal működik, összesen 13 darab 12 méter hosszúságú japán típusú függönyhálóval augusztus eleje és október vége között heti két napon keresztül. A területen az augusztusi időszakban a fülemülék (*Luscinia* spp.), töviszúró gébicsek (*Lanius collurio*), nádiposzták (*Acrocephalus* spp.) és bokorposzták (*Sylvia* spp.) számítanak a domináns fajoknak. 2019-ben átlagos mennyiségű nádiposztára vonult át a következő mennyiségi sorrendben: foltos nádiposztára (*A. schoenobaenus*), énekes nádiposztára (*A. palustris*), cserregő nádiposztára (*A. scirpaceus*) és nádirigó (*A. arundinaceus*). 2019. augusztus 24-én délután 16.00-kor húztuk szét a hálót Bálint Gábor hódmezővásárhelyi madarász társaságában. A nagy meleg miatt a hálók ellenőrzésére félóránként került sor, így 16.30-kor mentünk körbe először. A CS4 hálóból, amely a Tulkánéri-csatornában, a legnagyobb lokális nádfoltban található, BÁLINT Gábor két mezei posztára (*S. communis*) és egy kerti geze (*Hippolais icterina*) mellett egy, már a zsákból kiszedve egyértelműen adult korúnak tűnő nádiposztát hozott a gyűrűzőasztalhoz. A madár testtollai kopottak és szürkések voltak, ez alapján tűnt már első pillantásra is öregnek. Mivel ebben az időszakban az énekes nádiposztára számít tömegfajnak, így azt hittem, hogy egy öreg énekes nádiposztára van a kezemben. A madár csőre azonban hosszabbnak tűnt, mint az énekes nádiposztáé. A felső csőrkéve felül sötétebb szürke, az alsó csőrkéve, a csőr hegye és általában a csőr oldalról világos volt. Lábai (csüd és lábujjak) feltűnően szürkék voltak, a belső talp nagyon rövid volt (soha egyetlen nádiposztánál nem mértem 23 mm-es belső talpat). Az alsótete piszkosfehér volt, nem volt benne szinte semmiféle barnás, sárgás árnyalat. A felsőtete szürkés zöldesbarna volt (a szürke dominált), a farcsik mintha egy kicsit vörösesbarnább lett volna ennél. A fejmintázata nagyon jellegzetes volt. A világos szemöldöksáv nem sokkal a szem mögött ért véget, legerősebb a szem előtt egy foltban. Felülről nem határolta sötét sáv. A szem alatt nem volt határozott fehér gyűrű. Testtollait és szárnytollait nem vedlette, viszont az összes faroktoll növényben volt, így azt nem tudtuk megmérni. A madárról a standard gyűrűzési protokollon felül számos egyéb biometriai adatot felvettünk a következők szerint. 2. evező bemetszése: 13 mm; 3. evező bemetszése: 7 mm; 2. kézevező a 4. és 5. kézevező közé esett; 2. evező 4 mm-rel rövidebb volt, mint a szárnycsúcs; szárnyhossz: 64 mm; 3. evezőtoll hossza: 50 mm, a 4. evezőtollon nagyon enyhe szűkítés; belső talp: 23 mm; csőrhossz (koponyáig): 12,6 mm; csőrmagasság: 3,4 mm; csőrszélesség: 4,18 mm; testtömeg: 18,5 g; testzsír: 7; izom: 3; kopás: 1–2.

A madár fogásának időpontjában hálóra akadt egy fiatal énekes nádiposztára is, így jól látszott, hogy a berki nádiposztának hosszabb volt a csőre és a lábuk színezete is teljesen eltérő volt. Sajnos a tollazat színezetét nem lehetett összehasonlítani, mivel a két madár kora eltérő volt (az énekes nádiposztára azévi fiatal madár volt). A madár minden biometriai jellemzőjét mindketten megmértük. Elengedéskor és azt követően nem adott ki hangot, és vissza sem fogtuk többször. A határozáshoz helyben SVENSSON (1992), SVENSSON *et al.* (2009) és DEMONGIN (2016) útmutatását követtük, míg otthon különböző internetes források mellett BAKER (1997) munkáját is átnéztük. A berki nádiposztára hasonlító, a cserregő és énekes nádiposztára mellett számításba jöhető fajok közül a halvány gezeit (*I. pallida*), a kis gezeit (*I. caligata*) és a rozsdás nádiposztát (*A. agricola*) is ki tudtuk zárni valamilyen tollazatbeli vagy biometriai különbség miatt (1. kép).

Megvitatás

A madárról leírást készítettünk, amely alapján az adatot a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Nomenclator Bizottsága elfogadta, és azt a 2018–2019. évi jelentésében közzé is tette (MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG 2021). A berki nádiposzáta észlelése országos szinten a faj mindössze ötödik, míg Békés megyében az első adatát jelentette.

Fészkelőterülete Kelet-Európától Közép-Oroszországig, délen pedig Észak-Afganisztánig és Mongóliáig húzódik, míg telelőhelyei az indiai szubkontinens déli és keleti részein, valamint Burmában találhatók (DYRCZ 2006). Az elmúlt évszázadban jelentős expanzióját lehetett megfigyelni Európában. A 20. század közepén a balti államokban (HAGEMEIJER – BLAIR 1997), az 1970-es években Svédországban (SLACK 2009), az elmúlt két évtizedben Norvégiában, Nagy-Britanniában és Csehországban (KELLER *et al.* 2020), 2011-ben pedig Lengyelországban (TUMIEL – GRIGORUK 2011) jelent meg fészkelőként. A többi nádiposzáta-fajjal ellentétben kevésbé ragaszkodik a vizes élőhelyekhez, jellemzően erdős-cserjés élőhelyeket használ úgy fészkelési, mint a költés utáni időszakban. A költőhelyeket július végén és augusztusban hagyja el, a telelőhelyekre pedig szeptember végétől érkeznek az első példányok. Tavasszal az észak-európai költőhelyekre csak május vége és június közepe között érkezik vissza, ami összefüggésben van a lágyszárú vegetáció fejlődésével (DYRCZ 2006). Észak-Európában és Nagy-Britanniában rendszeres, míg Európa többi részén csak ritka kóborló (LEWINGTON *et al.* 1991). A brit adatok időbeli eloszlása (szeptember végi és október eleji csúcs) arra enged következtetni, hogy a madarak a fészkelőhelyek keleti, nem pedig a nyugati részéről származnak, és megjelenésük oka leginkább a reverz vonulás lehet (GILROY – LEES 2003, SLACK 2009). Ezzel szemben HADARICS (2015) a faj első magyarországi, Tömördön gyűrűzött öreg példányával kapcsolatban azt feltételezte, hogy az nem a keleti, hanem az észak-európai populációból származhatott. Ez lehet a helyzet a Kevermesen fogott példánnyal is, amely minden valószínűség szerint vonuló egyed lehetett (7-es testszírral), akárcsak az országban eddig gyűrűzött madarak. Mivel a hosszútávú vonuló énekesmadarak esetében a fiatalokra jellemző a költés utáni diszperzió, és a kóborlók is főként a fiatalok közül kerülnek ki (ALERSTAM 1993), így némiképp meglepő, hogy az eddig Magyarországon gyűrűzött egyedek közül kettő is öreg volt. Felvetődik annak a lehetősége is, hogy a faj költet a Kárpát-medence közelében (összhangban európai expanziójával), vagy legalábbis rendszeresen átvonul a térségben. Az utóbbi évtizedekben Romániában (elsősorban a Duna-deltában) többször is előkerült, költési időszakban is, valamint észlelték Szlovéniában és Szlovákiában is (HADARICS 2015). A megfigyelések időpontjai alapján egyáltalán nem elképzelhetetlen, hogy ma már kis számban rendszeresen átvonul a régióban augusztusban és szeptemberben.

Megemlítenéd, hogy hasonló jelenség is lejátszódhat a berki nádiposzáta esetében, mint más, Ázsiában fészkelő fajoknál. Kezdetben csak magányos kóborló egyedek jelennek meg Európában valamilyen genetikai hiba vagy külső tényező hatására (lásd pl. BOZÓ *et al.* 2016), azonban idővel ezek a mozgások akár új vonulási útvonalakat és fészkelőterületeket eredményezhetnek. Kiváló példa erre a sarkantyús pityer (*Anthus richardii*), amelynek ma már állandó telelőpopulációi alakultak ki Délnyugat-Franciaországban, köszönhetően a kóborló egyedeknek és a klímaváltozás nyomán egyre kedvezőbb környezeti feltételeknek Nyugat-Európában (DUFOUR *et al.* in press). Ebből kiindulva elképzelhető, hogy a jövőben megnő a faj előfordulásainak száma, ugyanakkor a közelrokon fajokhoz való rendkívüli hasonlósága, illetve rendkívül széles élőhelypreferenciája miatt azt sem lehet kizárni, hogy korábban is rendszeresebben előfordult Magyarországon.

Összefoglaló

A Békés megyei Kevermesen 2001 óta végzek rendszeres madármegfigyeléseket, illetve madártani kutatómunkát, amelynek során 2021-ig 253 faj előfordulását sikerült bizonyítani a területen. 2019. augusztus 24-én a Tulkánéri-csatornában a berki nádiposzáta (*Acrocephalus dumetorum*) egy öreg példánya akadt hálóbá. Ez volt a faj ötödik magyarországi és az első Békés megyei előfordulása. Figyelembe véve a faj eddigi magyarországi előfordulásait elképzelhető, hogy rendszeres, kisszámú átvonuló hazánkban, esetleg fészkelhet is a közelben.

1. kép A berki nádiposzáta (*Acrocephalus dumetorum*) 2019. augusztus 24-én a Tulkánéri-csatornában, Kevermesen megfogott példánya

Picture 1. The Blyth's Reed Warbler (*Acrocephalus dumetorum*) caught in Tulkánéri-channel in Kevermes, on 24th August 2019.

Irodalom

- ALERSTAM, T. (1993): *Bird migration*. – Cambridge University Press, Cambridge, 432 pp.
- BAKER, K. (1997): *Warblers of Europe, Asia and North Africa*. – A – C Black, London, 400 pp.
- BOZÓ L. (2017): *Kevermes madárvilága*. – Dél-békési Természetvédelmi és Madártani Egyesület, Kevermes. 122 pp.
- BOZÓ, L. (2019): Migration and wintering of Fieldfare (*Turdus pilaris*) in southeastern Hungary. – *Ornis Hungarica* 27 (2): 86–99.
- BOZÓ, L. (2020a): The role of reedbeds in secondary habitats during the migration and breeding of reed warblers. – *Ornis Hungarica* 28 (1): 76–91.
- BOZÓ L. (2020b): A csíz (*Spinus spinus*) előfordulása Délkelet-Magyarországon. – *Állattani Közlemények* 105 (1–2): 59–69.
- BOZÓ L. – BOZÓNÉ BORBÁTH E. (2018): A csilpocsalpfüzike (*Phylloscopus collybita*), a fitiszfüzike (*Ph. trochilus*) és a sisegő füzike (*Ph. sibilatrix*) vonulása a Dél-Tiszántúlon. – *Állattani Közlemények* 103 (1–2): 47–72.
- BOZÓ, L. – BOZÓNÉ BORBÁTH, E. (2021): Migration and stopover ecology of European Robins *Erithacus rubecula* in an oleaster forest in Southeastern Hungary. – *Ringing – Migration* 35(1): 24–31.
- BOZÓ, L. – CSATHÓ, A. I. (2017): The status and the change of population of Little Owl (*Athene noctua*) in the south of Békés county (Hungary). – *Ornis Hungarica* 27 (2): 23–33.
- BOZÓ, L. – CSÖRGŐ, T. (2020): Changes in spring arrival dates of Central European bird species over the past 100 years. – *Acta Zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 66 (3): 283–298.
- BOZÓ L. – BOZÓNÉ BORBÁTH E. – TAR L. (2017): Énekesmadarak őszi vonulása csatornaparti fasonon. – *Természetvédelmi Közlemények* 23: 1–13.
- BOZÓ, L. – HEIM, W. – HARNOS, A. – CSÖRGŐ, T. (2016): Can we explain vagrancy in Europe with the autumn migration phenology of Siberian warbler species in East Russia? – *Ornis Hungarica* 24: 150–171.
- BOZÓ, L. – RUTKAI, T. – CSATHÓ, A. I. – BOZÓNÉ BORBÁTH, E. (2020): Winter diet and roosting site use of urban roosting Long-eared Owls (*Asio otus*), and the change in the species' population size in Southeast Hungary. – *Ornis Hungarica* 28 (2): 1–18.
- DEMONGIN, L. (2016): *Identification guide to birds in the hand*. – Beauregard-Vendon, France, 392 pp.
- DUFOUR, P. – DE FRANCESCHI, C. – DONIOL-VALCROZE, P. – JIGUET, F. – GUÉGUEN, M. – RENAUD, J. – LAVERGNE, S. – CROCHET, P.A. (in press): A new westward migration route in an Asian passerine bird. – *Current Biology*.
- DYRCZ, A. (2006): *Blyth's Reed Warbler* (*Acrocephalus dumetorum*). – In: DEL HOYO, J. – ELLIOTT, A. – SARGATAL, J. – CHRISTIE, D. A. – DE JUANA, E. (szerk.): *Birds of the World*. Vol. 11. Old World Flycatchers to Old World Warblers. – Lynx Edicions, Barcelona, p.: 621–622.
- GÁL SZ. (2021): Berki nádiposzáta. – In: SZÉP T. – CSÖRGŐ T. – HALMOS G. – LOVÁSZI P. – NAGY K. – SCHMIDT A. (szerk.): *Magyarország madáratlasa*. – Agrárminisztérium, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest, p.: 552.
- GILROY, J. J. – LEES, A. C. (2003): Vagrancy theories: are autumn vagrants really reverse migrants? – *British Birds* 96 (9): 427–438.
- HADARICS, T. (2015): New species in the Hungarian avifauna in 2014. – *Ornis Hungarica* 23(2): 156–162.
- HAGEMEIJER, W. J. M. – BLAIR, M. J. (szerk.): *The EBCC Atlas of European Breeding Birds. Their Distribution and Abundance*. – T – AD Poyser, London, 479 pp.

- HARVEY, W. G. – PORTER, R. F. (1984): Field identification of Blyth's Reed Warbler. – *British Birds* 77: 393–411.
- KELLER, V. – HERRANDO, S. – VORÍSEK, P. – FRANCH, M. – KIPSON, M. – MILANESI, P. – MARTÍ, D. – ANTON, M. – KLAVAŇOVÁ, A. – KALYAKIN, M. V. – BAUER, H.-G. – FOPPEN, R. P. B. (2020): *European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change*. – European Bird Census Council – Lynx Edicions, Barcelona, 1000 pp.
- KOSKIMIES, P. (1980): Breeding biology of Blyth's reed warbler *Acrocephalus dumetorum* in SE Finland. – *Ornis Fennica* 57: 26–32.
- LEWINGTON, I. – ALSTRÖM, P. – COLSTON, P. (1991): *A field guide to the rare birds of Britain and Europe*. – Domino Books, St. Helier, p.: 358–360.
- MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG (2021): Az MME Nomenclator Bizottság 2018–2019. évi jelentése a Magyarországon ritka madárfajok előfordulásáról. – Publikálatlan kézirat. 23 pp.
- SCHUPKÉGEL, B. – BOZÓ, L. – TÖLGYESI, Cs. (2020): The role of a water canal and secondary forest for migrants. – *The Ring* 42: 3–13.
- SLACK, R. (2009): *Rare birds, where and when. An analysis of status – distribution in Britain and Ireland. Vol. 1. Sandgrouse to New World orioles*. – Rare bird books, York, 483 pp.
- SVENSSON, L. (1992): *Útmutató az európai énekesmadarak határozásához*. – Svensson, Stockholm, 375 pp.
- SVENSSON, L. – MULLARNEY, K. – ZETTERSTRÖM, D. (2009): *Madárhatózó. Európa és Magyarország legátfogóbb terepi határozója*. – Ötödik, átdolgozott és bővített kiadás, Park Könyvkiadó, Budapest, 447 pp.
- TUMIEL, T. – GRYGORUK, G. (2011): Pierwsze stwierdzenie lęgu zaroślówki *Acrocephalus dumetorum* w Polsce – *Ornis Polonica* 52: 288–291.

Author's address:

Bozó László
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Állatrendszertani és Ökológiai Tanszék
H – 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/C.
bozolaszlo91@gmail.com